

A magyar iskola

A szlovákiai magyar iskolaügyről nem írhatunk tárgyilagosan, ha nem ismerjük, hogy milyen is volt az iskolák helyzete a mai Szlovákia területén az államfordulatot megelőző évben.

Elemi iskola volt Szlovákia területén 1918 szeptember 1-én: 1. állami, községi, kincstári 987, 2. felekezeti 2631, 3. magán 23, összesen: 3641. — E számok világosan mutatják, hogy az államfordulat előtt Magyarországon az iskoláztatásra az egyes felekezetek befolyása erősen érvényesült. Az említett 3641 iskola közül *szlovák* volt az egyes esetekben, vagyis 1. állami, stb. iskolák közül 0%, 2. felekezeti iskolák közül 6.7%, 3. magániskolák közül 5.1%, vagyis Szlovákia területén 1918 szeptember 1-én 3641 iskola közül 3298 magyar tannyelvű, 343 iskola pedig más tannyelvű volt.

Az államfordulatot követő 1921—22. iskolaévben a magyar tannyelvű iskolák száma Szlovákiában 727, az osztályok száma 1335, a tanulóké 101.268. Az 1937—38. tanévben a szlovákiai magyar elemi iskolák száma 754, az osztályok száma 1879, a tanulók száma pedig 85.507. Kárpátalján 283 osztályban 16.515 magyar gyermeket tanítottak. A magyar tanítók száma 1860. A magyar elemi iskolák száma összesen 875. Az 1930—31. iskolaév statisztikájára jellemző, hogy a szlovákiai állami, községi és kincstári elemi iskolák 9.5%-a, a felekezeti iskolák 24.0%-a és a magán elemi iskolák 18.1%-a *magyar*. Ha az államfordulat előtti Szlovákia és Kárpátalja iskolaadatait vizsgáljuk, úgy megállapíthatjuk, hogy a magyar kormányok a magyarlakta területek iskolaügyét az egyes községek vagy felekezetek ügyévé tették s a nyelvhatárok és a nemzetiségi vidékek iskolaügyének felvirágoztatására pedig állami iskolákat létesítettek. Ezek az állami iskolák természetesen a maguk felszerelésével jobbak, tökéletesebbek voltak s az egészségügyi és pedagógiai követel-

ményeknek jobban feleltek meg, mint a felekezeti iskolák. Ezekből az állami iskolákból magyar területre azonban vajmi kevés jutott. Ennek hihetetlen kárát vallottuk mi, kisebbségi magyarok, különösen amikor a csehszlovák kormány az elhanyagolt és minden különösebb gondozás nélkül maradt felekezeti, vagy községi iskolák mellett felépített csehszlovák-nyelvű állami iskolákkal akarta kirívóvá tenni a régi magyar kormányok mulasztását éppen a magyarlakta vidékeken. De nemcsak az új államnyelvű állami iskolák létesítésénél tapasztalható ez a szándékosság, de ott is, ahol egyes magyar vidékek lakossága felismerve a veszélyt, amely az államnyelvű iskola felépítésével fenyeget, anyagi áldozatot nem kímélve, saját községi vagy felekezeti iskolája részére új otthont épít: ott a községeket az állam, a felekezeteket pedig az országos hivatal támogatta. Sajnos, a lelkesedés és törekvés, hogy újabb magyar iskolák építésével, osztályok szaporításával az államnyelvű iskolák tendenciózus munkáját közömbösítsük, nem volt állandó és tartós. Meg voltak ennek is a maga okai. Objektív és szubjektív okok egyaránt; ezeknek megvilágítására lépésről-lépésre majd reátérünk.

Polgári iskolánk az államfordulat után volt: 1921—22-ben 18 iskola 84 osztállyal és 3790 tanulóval; 1936—37-ben 18 iskola, 118 osztállyal, kb. 5000 tanulóval. Ezek közül 7 állami, 6 római kat. *egyházi*, 3 községi, 2 evangélikus. Az államfordulatkor Szlovákiában 60 *középiszkola* volt: ebből 8 maradt magyarnak, Kárpátalján háromból egy, párhuzamos osztályok formájában. Ezekből 1 klasszikus gimnázium: Komáromban. Reálgimnáziumok vannak: Pozsonyban, Érsekújváron, Kassán, Rimaszombatban, Ipolyságon és Beregszászon. Reformreálgimnázium van Losoncon. *Tanítóképzők*: Pozsonyban 2. Az állami koedukációs és a róm. kat. női (Orsolya apácák). Református tanítóképző van Komáromban. *Kereskedelmi akadémia* (4 éves): Pozsonyban és Munkácson. *Kereskedelmi iskola* (2 éves): Pozsonyban. *Kereskedelmi tanfolyamok* (1 éves): Kassán a róm. kat. hitközség és külön az izr. hitközség fenntartása mellett. Érsekújváron a Flenger-intézet, róm. kat. női, Léván az irgalmas nővéreknél, Pozsonyban az YMCA és Beregszászon a kereskedelmi testületnél (koedukációs). *Kereskedelmi ismétlő iskolák* (2 éves): Beregszászon, Kassán, Komáromban, Léván. *Felsőipariskola* (4 éves gépészeti): Kassán. *Földműves gazdasági iskola* (2 éves): Komáromban, Rimaszombatban. Szakszerű tanítású iparos *tanonciskolák* száma 36. *Süketnéma intézet*: Komáromban, *óvoda*: Szlovákiában 23, Kárpátalján 3.

A tanítóképzés terén az államfordulat után megmaradt Pozsonyban az Orsolya-rendű apácák róm. kat. tanítónőképző je. Ez az intézet évenként 40 új tanítónőjelöltet bocsáthatott útnak. Az 1927. évben megnyíltak az állami tanítóképző magyar párhuzamos osztályai, amelyekben 20 fiú és 20 leány található helyet. Az 1932—33.

iskolaévig azonban ezek a párhuzamos osztályok váltakozó rendszerek voltak, amennyiben csak minden második évben indult új első osztály. Az 1937—38. iskolaévben a párhuzamos osztályok már önálló magyar tanítóképzővé alakultak át. Ezen két intézeten kívül külön abiturienus kurzusokon tették lehetővé a középiskolákban érettségizetteknek a tanítói pályára való lépést. Ezen az abiturienus kurzuson évenként 30 ifjú és 10 leány vehetett részt. Az egyideig mutatkozó tanítóhiányon az úgynevezett externista tanítói vizsgák engedélyezésével iparkodtak segíteni, amely vállalkozásnak a magyar iskolaügy azonban sehogyan sem látta hasznát.¹

A magyar tanárképzés magyar főiskola hiányában arra szorítkozik, hogy a jelölt, aki magyar középiskolában akar tanítani, magyarnyelvi vizsgát tesz. *Magyar teológusaink* ntánképzését lehetővé teszi a pozsonyi egyetemen létesített teológiai fakultás külön a római katolikus ifjúság és külön az ág. h. ev. ifjúság részére. Református hittudományi főiskola viszont Losoncon van, amely »de facto« elismert főiskola, viszont »de jure« nem. Hogy ez a »de facto igen« mit jelent a »de jure nem «-miel szemben, kitűnik többek közt abból, hogy a református teológusok tanulmányi ideje alatt a szülők nem élvezik a gyermekek után járó neveltetési pótlékot.

Magyar tanítószágonk kari érdekei védelmére *egyesületbe tömörült*: megalakította a Szlovákiai Általános Magyar Tanítóegyesületet, folyóiratával, a »Magyar Tanító«-val. Ezen tanítóegyesületen kívül külön csoportot képez a »Haladó Magyar Tanítók Szövetsége«, amelynek folyóirata a »Magyar Tanügy«. Szervezetbe tömörültek a szociáldemokrata magyar tanítók, s az agrárpárt keretében külön tanítói csoportot alkotnak az agrárpártállású tanítók. A kárpátaljai magyar tanítószágnak csak kisebb része lett a »Podkarpátskáruszi Általános Magyar Tanítóegyesület« tagjává, nagyobb része megmaradt a ruszin tanítóegyesületben. Középiskolai magyar tanáraink csak 1937-ben tömörültek szövetségbe, amidőn megalkották a »Szlovákiai Magyar Tanáregyesületet«, amelynek működése elé a legnagyobb reményekkel és jogos várakozással tekint a magyar társadalom. A szervezkedéssel járó előnyök dacára óriási nehézségeket okozott nagyon sok tanítónál és tanárnál az állampolgárság kérdése. E kérdésnek rendezése kálváriát jelentett nagyon sok tanító részére, s bizony nagyon sok tanítócsaládot juttatott éveken keresztül nyomorba, bizonytalanságba s nem egyszer a kétségbeesés szélére. Hála Istennek ez a kérdés magyar tanítóinknál ma már úgyszólván teljesen rendeződött s remélhetőleg erről az oldalról már nem ér egy ma-

¹ A tanítóképző négy évfolyamának, vagy az abiturienus kurzusnak elvégzése után a jelölt nem kap oklevelet, csak érettségi bizonyítványt. Az oklevelet csak kétévi gyakorlat utáni sikeresen letett képesítő vizsga után nyeri el, ellentétben a régi magyar rendszerrel, amelynél a jelölt a IV. évfolyam sikeres elvégzése után már oklevelet szerzett. A polgári iskolai szaktanítói képesítés megszerzése a jelöltek magánzorgalmára van hagyva. Háromévi tanítói gyakorlat után minden tanító jelentkezhethet polgári iskolai szakvizsgára.

gyar tanítót sem veszedelem. Az államnyelv nem tudása, vagy pedig nem kielégítő tudása szintén óriási nehézségeket okozott. A szlovák, illetve a ruszin nyelvből nosztrifikációs vizsgát tettek tanítóink.

Nem lesz érdektelen az *iskolák jellegéről, szelleméről s magáról a tantervről* is egyet-mást elmondani. Az elemi iskolákba bevezetendő és ott ápolandó szellemről és tantervről az 1933. év július 10-én kelt 67.311/331. számú iskolaügyi miniszteri rendelet intézkedik. Ennek magyar kiadása csak 1934-ben jelent meg. A rendelet a demokratikus államformának megfelelő szellemet kívánja belevinni az iskolába, hangsúlyozza, hogy az iskola feladata a gyermeket a »társadalomban való demokratikus együttélésre, nemzetéhez és a csehszlovák államhoz való ragaszkodásra, az összetartásra és embe-riességre« nevelni. A tanterv többek között előírja, hogy a magyar nyelv tanításának célja: »a világos, egyszerű és helyes kifejezőmód elsajátítása. Az irodalom iránti szeretet felébresztése«. Intézkedik arról is, hogy a magyar tanítóegyesületek javaslatokat tegyenek a magyar irodalmi olvasmányokra nézve. Kiemeli a szlovák nyelv tanításának gyakorlati célját, s oly mértékben rendeli el a szlovák nyelv tanítását, illetve követeli meg annak elsajátítását, hogy a tanuló az elemi iskola legfelsőbb fokainak elvégzése után a mindennapi életben ki tudja magát fejezni. *Újítást hoz a tanterv a régi magyar tantervvel szemben akkor, amidőn a 6 éves iskolázás helyeU a 8 éves, tehát a IU. életévig terjedő népiskolai oktatást rendeli el.* A miniszteri rendelet lehetőséget nyújt arra, hogy olyan helyen, ahol több osztatlan iskola működik, ami a tanítóknak óriási megterhelést jelent, az egyes iskolák kooperálhassanak. Ez annyit jelent, hogy az egyes iskolafenntartók közösen úgy szervezik meg az *iskolábajárást*, mintha egységes iskola lenne s így több osztatlan iskola helyett tulajdonképpen *egy osztott iskola lesz.* Sajnos, ez az üdvös lehetőség csak kevés helyen volt eddig keresztülvihető éppen az egyes iskolafenntartók egymással szemben megnyilvánuló bizalmatlansága folytán s abból a balhiedelemből kifolyólag, hogy ezáltal az egyes iskolafenntartók szuverén joga iskolájukkal szemben sérelmet szenvedne.

A jelenlegi és az államfordulat előtti magyar *polgári iskolák* több vonatkozásban elütnek egymástól. A régi magyar polgári iskola valahogyan az elemi és a középiskola között állott, talán közelebb a középiskolához, s előkészítette a tanulókat a különféle kishivatalnoki pályákra, vagy képesítette a különféle szakiskolák látogatására. A csehszlovákiai polgári iskola szerves kiegészítője az elemi iskolai népoktatásnak. Látogatása ma kötelező éppen úgy, mint az elemi iskolaké. Mert azokon a helyeken, ahol polgári iskolák működnek, ott csak ötosztályú elemi iskolák vannak. Az iskolakötelezettség pedig, amint már említettük, a 14. életévig tart, ami nyolcéves iskolázást

jelent. A polgári iskola ennek megfelelően csak 3 osztályos (a régi magyar polgári 4 osztályos). A hiányzó 4. osztály mint egyéves továbbképző azonban szükség szerint bevezethető, ahol megvan a kellő számú jelentkező. Jóllehet a polgári iskola szerves kiegészítője az elemi iskolának, mégis lényeges különbség van az elemi iskolák VI., VII., VIII. osztálya és a polgári iskola tananyaga s a két iskola célkitűzései között. A polgári iskola feladata az 1932. évi június 9-én Z. 69.485. I. sz. alatt kiadott tanterv szerint, hogy »a tanulóknak célszerű nevelési és oktatási rendszer révén magasabb befejezett műveltséget adjon, mint az elemi iskola ad és megfelelő előkészületet és lehetőséget biztosítson a továbbképzésre«. Számol a tanterv azzal is, hogy különféle tehetségű tanulók látogatják majd ezeket az iskolákat s ezért lehetővé teszi, hogy a gyengébb tehetségű tanulók külön párhuzamos osztályt látogathassanak s ezen osztályok részére külön speciális tantervet dolgoznak ki. Az elemi iskolák tananyagával szemben különösen, a nyelvi oktatásban nyújt a polgári iskola többet, mert bepillantást enged az irodalomtörténetibe is. Ha a gyermek tanulási kedve a polgári iskolában felébred, akkor a polgári II. osztályából átléphet a középiskola III. osztályába, a III., illetve IV. (továbbképző) osztályokból a tanítóképzőbe, kereskedelmi akadémiára és az összes szakiskolákba. Ez az iskolatípus lennie hivatva a magyarság szempontjából arra, hogy új társadalomképző szerepet töltsön be s kitermelje azt az embertípust, amely az intelligens, képzett iparos, kereskedő, alsófokú hivatalnok és alkalmazotti réteget alkotja, s ennek nagyobb fajsúlyt biztosít, de amely értékessé teszi a gyárakban, üzemekben és gazdaságokban dolgozó munkásság nagy részét is. Sajnos, magyar polgári iskoláink száma kevés. Szlovákiában 18, Kárpátalján 3. Összesen 118 osztállyal, kereken 5000 tanulóval. *Hivatalos statisztikai adatok alapján is megállapíthatjuk, hogy a magyar polgári iskolák megszervezése az iskolai hatóságok részéről késik. Ezt igazolja az is, hogy járási székhelyeinken, szintiszta magyar vidékeken nincsen magyar polgári. Rozsnyó, Párkány, Szene, Duna-szerdahely, — szintiszta magyar helyek s nincs magyar polgári iskolájuk. Szlovák polgári iskolák ellenben vannak s csak ezekben adnak lehetőséget a magyar elemi iskolákból tömegesen kilépő magyar gyermekeknek tanulmányaik továbbfolytatására. Hogy mit jelent ez a magyar gyermeknél, erről talán jobb nem is beszélni.*

A polgári iskolákról szóló új törvény (1935. évi 233. sz.), az úgynevezett *körzeti polgári iskolák létesítéséről rendelkezik. Ez lehetővé tenné, hogy magyar polgári iskoláink száma a jelenleg működőknek legalább a kétszeresére emelkedjék. A törvény már érvényben van. Szlovák körzeti polgárik létesülnek is, de magyar körzeti polgári felállításáról eddig csak annyit hallottunk, hogy a közeli időben három helyen létesül majd és pedig Somorján, Ipolyságon és Rimaszombatban. Itt is, mint mindenütt, ahol magyar iskola felállításáról van szó, a pénzhiány a legnagyobb akadály. A körzeti polgári iskolák felépítésénél és karbantartásánál a költségeknek csak egy-*

harmadrésze hárul az államra. A második harmad a községet terheli, a harmadik harmad pedig a körzetet, amelyben az iskola felépül. Már pedig ha a magyar iskolára kell a pénz, úgy az államnak sincs pénze, a járásnak sincsen pénze, a községnek sincs pénze. Pedig mindent el kellene követnünk, minden lehetőséget ki kellene használnunk, hogy a magyar életünkben oly fontos iskolatípust, *a polgári iskolákat fejlesszük és a lehetőségek szerint a legmagasabb számra emeljük.*

A magyar *középiszkolai viszonyokra* jellemző példa, hogy a valamikor 300 tanuló befogadására épült pozsonyi liceum épületében 650 magyar gyermekén kívül még mintegy 800 német fiú és leány tanul. A magyarok három nap délelőtt, három nap délután tanulhatnak. A németek fordítva. Hogy milyen higiénikus viszonyok között folyik ott a tanítás, arról fájdalmas lenne még csak meg is emlékezni. »A kassai magyar reálgimnázium ügye szégyen a XX. században«, állapították meg. A mellőzés a magyar iskolákkal szemben Kassán égbe kiált. A gimnázium osztályai az egykori elemi iskola épületeiben és tantermeiben nyertek elhelyezést *az elemi iskolákra }szabott szűk padokkal*, egészségtelen, sötét helyen, vándorló rendszerrel, mert kevés a helyiség. Többi közlépi skoláinknál sem sokkal különbek a viszonyok. *Középiszkoláink vezetése nincs magyar nemzetiségű igazgatók kezében.* Tanáraink nagyobb része nem vallja magát magyar nemzetiségűnek, ami már magában véve nem biztosíték arra nézve, hogy a magyar középiskola a magyar nemzeti eszme szolgálatában magyarságunk biztos védbástyája legyen.

Magyarnyelvű szakiskoláink: kereskedelmi, ipari, mezőgazdaságiak iparkodnak a tanulni vágyó magyar ifjúságnak *szakismereteket nyújtani.* Sajnos, *amennyire fontos lenne az ipari, kereskedelmi s különösen a mezőgazdasági ismeretek alapos birtoklása, annyira hiányzik magyarságunk óriási rétegeiből az iskoláztatás, a szakmabeli művelődés igénye.* Különösen földművesosztályunkat illeti ez a szemrehányás. Mert míg a Csehszlovákiában élő magyarság nagyobb része földművelő gazdaember, addig két földművesiskolánkban (kétéves tanfolyamai), Komáromban és Rimaszombatban minden évben felvételi helyek maradnak betöltetlenül a kevés jelentkező folytán. A magyar gazda nem akarja fiát földművesiskolába küldeni, minek az, hiszen a fiú *úgy* sem megy majd állásba, amit meg tudnia kell, azt megtanulja itthon is... Ilyen a magyar iparos felfogása is. Pedig az életközdelem a magyar iparostól egyre nagyobb felkészültséget, több tudást kíván. A jövő iparosnak tanonc korában kell elsajátítania mindazt, ami boldogulását biztosítja. *A tanonckérdés magyar vonatkozásban megoldatlan még.* Pedig az elemi vagy a polgári három osztályát végzett rengeteg 14 éves magyar fiú és leány elhelyezéséről és szakmabeli kiképzéséről gondoskodni kellene.

Magyar óvodáink! Szomorú fejezet. Az 1936. évi kimutatás szerint Szlovákiában 23, Kárpátalján 3 magyar óvoda működött! Pedig ennek az iskolatípusnak nemzeti-népi szempontból felmérhetetlen

értéke van. Hiszen az anyanyelv elsajátítása a gyermekkor feladata, az anyanyelv tudása a gyermekkorban ver kiirthatatlan gyökeret a gyermek lelkében. *26 óvoda 875 magyar elemi iskola mellett Szlovákiában és Kárpátalján! Hiszen még 800 magyar óvoda sem lenne elegendő.* A lehetőség megvan reá, hogy magyar óvodák létesüljenek, ha nem is állami intézmények formájában, mert csak most van készülőben az a törvénytörvény, amely a kisdedovók szervezését szabá-Üyozni fogja. *De akaratra lenne szükség és erkölcsi bátorságra, hogy magyar társadalmunk a többi nemzetek mintájára rendezze az óvoda-ügyet.* Példa is van előtte. Itt van a Slovenská Liga, amely nemcsak a szlovák vidékeken állít fel óvodákat, de a magyar helyeken is — természetesen szlovákokat, s az óvodák segítségével nyeri meg a magyar gyermekek egy részét a szlovák iskolák számára. A németek Kulturverband ja nemzetmentő munkáját az óvodákkal kezdi. *Magyar óvodáink hiánya a nemzeti sorvadás kiinduló pontja lehet!*

Az eddig elmondottakból kitűnik, hogy milyen mértékben állottak rendelkezésünkre az államfordulat után azok az *objektív tényezők*, amelyek az új viszonyok közt lehetővé teszik a magyar iskolák fennmaradását s fejlesztésiét. Ezek után nem lesz érdektelen a *szubjektív tényezőkről* megemlékezni, melyeknek jelenléte avagy hiánya legfőbb kerékkötője annak, hogy a csehszlovákiai magyar iskolaügy a csehszlovákiai magyarság sérelemmentes *ügye* legyen.

Az első és legnagyobb hiba, ami a gyermeket az első nappal iskolába kíséri: a szülő tudatlansága és tájékozatlansága. A magyar szülőknek óriási része nincs tisztában azzal, hogy mi az iskola célja és feladata. Nagyrésztük a gyermek iskolába járását nagy tehertől való megszabadulásnak tekinti. Ha jó tanítót kap a gyermek, lesz *belőle* ember, ha nem vitte sokra, rossz volt a tanítója: ez a legtöbb szülő meggyőződése. Ilyenkor az iskolával és a tanítóval szemben megnyilvánuló teljes bizalmatlanság kíséri a gyermeket az iskolába: a szülő bizalmatlansága, amit rövid időn belül mesterien kiegészít a gyermek bizalmatlansága is. *Magyar népünk nem szereti az iskolát.* Nem tudja, mit jelent számára s gyermeke számára és mit jelent a nemzet gazdasági, kulturális fennmaradása és virágzása érdekében is az iskola. A szülők többsége szerint az állam, az »ország« érdeke, hogy iskolák legyenek. S ezt a felfogást még az államfordulat előtti időből hozta magával, amikor még államalkotó, uralkodó nemzet voltunk s az iskoláztatás teljesen az állam vagy az egyházak gondját képezte. Az egyház vagy állam feladata volt tehát, hogy az iskolákat olyan színvonalra emelje, ami a köz érdekének a legjobban megfelel. Sajnos, még mindig a régi világban érezzük magunkat. *Még mindig felsőbb helyről várjuk iskoláink sorsának — még kisebbségi szempontjainknak is legjobban megfelelő — kedvező elintézését* Magyar népünk az államfordulat előtti időben *nem ismerte meg a népi közösség és a társadalmi egymásrautaltság parancsszó-*

vát. Voltak ugyan kulturális, irodalmi, szociális egyesületeink, társulataink, azonban ezeknek megteremtésén, létrehozásán, fenntartásán egyedül az államhatalom fáradzott.

Ezzel szemben a régi Magyarország szlovákjai, németjei, románjai — a régi kisebbségek — kulturális, irodalmi, szociális egyesületeket és társulatokat alakítottak a nyelvi és faji ragaszkodás alapján, óvodák és iskolák épültek s a kulturális egyesületek és társulatok támogatására olyan gazdasági szervek létesültek, amelyek alapján biztosították a társadalmi és nemzeti munka sikerét. Mi magyarok pedig — a régi »többség« az államhatalom védőszárnyai alatt élveztük az öünkbe hullott előnyöket, mindent az államhatalom feladatának tekintettünk, mindent reáhárítottunk, magunk pedig kikapcsolódva minden harcból és küzdelemből, *meg sem ismerhettük azokat a harci eszközöket és módokat, amelyek riélkül mint nemzeti kisebbség az új államalakulatban nem állhatjuk meg helyünket. Ehhez járult azután még az a katasztrófa, hogy a magyarság az állam fordulattal régi vezetői nagyrésztét egyik napról a másikra elvesztette.* Egyrésztük fejvesztve menekült s vitte magával amit megmenthetett. De amit megmentett a maga számára, azzal gyengítette az ittmaradók nemcsak kulturális, de gazdasági és erkölcsi súlyát is. A másik rész pedig szakított a magyar társadalommal: gyermekeit csehszlovák nevelésben részesítette, — még ott is, ahol volt magyar iskola. Ne csodálkozzunk tehát, ha ez a gyengeség, gerinctelenség — a rossz példa — magára maradt, fejvesztett magyarságunk nagy részére is átragadt, s nagyon sokan nemcsak jövőjüket, egzisztenciájukat, de még talán életüket is féltve megtagadták nemzetiségüket s gyermekeiket csehszlovák iskolákba küldték.

Ilyen körülmények mellett aztán az államhatalom sem sietett nagy áldozatkészséggel a magyar iskolák támogatására s a békeszerződések, törvények és rendeletek idevonatkozó betartására. Ha maguk a magyar szülők gyermekeiket nem küldik magyar iskolába, akkor... ha új iskolát kell valahol építeni, legyen az államnyelvű... S míg a legtisztább magyar vidéken sem épülhet föl a szűk, rozoga, túlszűfolt magyar iskola helyébe az új iskola, addig ugyanazon a helyen 5—6 csehszlovák család gyermekeinek csehszlovák kulturális egyesületek támogatásával és az államnál való szorgalmazásra megszületik a modern államnyelvű iskola. Csehszlovák gyermek alig akad 5—6 beléje, de elvégzi munkáját a lelkes agitációjú postamester, vasúti előljáró, jegyző, vagy telepes, ígér a szegény magyar szülőknek könyvet, iskolaszert, ruhát, élelmet, s. ahogy megkezdődik a tanév, az 5—6 csehszlovák gyermek mellett ott a 25—30 magyar gyermek. *S ezzel az újabb csehszlovák sikerrel szemben csak egy magyar sérelemmel lett több,* amelyre orvosságot, gyógyulást nem hoz az intervenció, de még csak a parlamenti interpelláció sem. Így sorvad azután a meglévő magyar iskolák egész tömege, s egy szép napon bezárulnak kapui, mert nincs elég jelentkező, nincs elég tanuló.

Amilyen könnyen záródnak be a magyar iskolák kapui, olyan nehezen nyílnak meg újabb magyar iskolák, még olyan helyeken is, ahol azok felállítása nemcsak indokolt, de kötelező is lenne a magyar iskolaköteles gyermekek nagy számánál fogva. A pozsonyi magyarság egyik óriási sérelme például Pozsony egyik kültekének, Dornkappelnek évek óta elintézetlen magyar iskolaügye. Dornkappelben a Pozsonyban munkát nyert vidéki magyarok nagy része telepedett le. A telep kapott is hamarosan iskolát. Nemcsak elemit, de polgárit is. Természetesen szlovákot: modernet, pazarul berendezve. Magyar iskola csak Pozsonyban van s ennek folytán nagyon sok magyar szülő a dornkappeli szlovák iskolába íratta a gyermekét. Akadtak viszont nagyon sokan, akik elküldték gyermeküket a pozsonyi magyar iskolák valamelyikébe, ez azonban jajt jelenti, hogy annak ai szegény magyar gyermeknek az iskoláig és vissza naponta gyalog kell megtennie az iskolába vezető 4, 5, esetleg 6 kilométeres utat. Ennek a tarthatatlan állapotnak a (megváltoztatására megindult a mozgalom. Pozsony város képviselőtestülete megszavazta a felállítandó magyar iskola /dologi kiadásaira szükséges összeget, s közel 200 magyar gyermek szüleinek az aláírásával ellátott kérvény ment az illetékes iskolaügyi hatóságokhoz a magyar iskola megszervezése és felállítása ügyében. Esztendők múlnak el, napirenden vannak a sürgetések és interveniálások az iskola mielőbbi megnyitása érdekében, de a magyar iskola Dornkappelben még ana sem nyílt meg... Egy szerencse, hogy a pozsonyi magyar iskolákat látogató dornkappeln mintegy 100 magyar gyermeket *társadalmi úton összegyűjtött pénzen* vasúton tudjuk beszállítani Pozsonyba, és vissza Dornkappelbe. *Egyetlen egy eset a sok-sok sérelmes eset közül.*

Szerződések, törvények, rendeletek biztosítják a magyar iskolák fennállását s tennék lehetővé fejlődését. S mégis mi történik? Iskolák felállításáról alig hallunk, de megszüntetéséről annál többet. Állásnélküli tanítóink és tanáraink száma szaporodik, mert csökken a magyar iskolát látogató gyermekek száma. A baj forrása sokszor bennünk van: magyar szülőkből s a *magyar iskolával szemben oly hihetetlen közönyt tanúsító magyar társadalmunk nagy részében.* Ha a magyar iskola a mostohagyermek sorsára jutott az állam részéről, — úgy a nélkülözött szeretetet és áldozatkészséget csak a magyar társadalom pótolhatja. *A magyar iskola részére a -ifjagyr gyermekét csak a magyar társadalom — élen a magyar szülők, — összefogó, célirányos, szeretetből áthatott munkája mentheti meg.*

S ennek a munkának megkezdésére, kiépítésére meg is van a törvényadta lehetőség az úgynevezett *szülői társulatok* intézményén keresztül. Van ugyanis egy miniszteri rendelet, amely lehetővé teszi, hogy minden iskola mellett megalakuljanak a szülői társulatok, szülői egyesületeik, amelyek az iskolával karöltve dolgozva biz-

tosíthatják nemcsak az iskola tanításának zavartalan menetét, de azt is, hogy a gyermeknek az életre való előkészítése úgy pedagógiai, mint szociális és gazdasági szempontból minél tökéletesebb és könnyebb legyen.¹

Az iskolák mellett megalakítható szülői társulatok intézménye azonban csak keret, amit a magyar szülőknek kell tartalommal kitölteni. Ki kell használni mindazon lehetőségeket, amelyek *pedagógiai* célok elérését szolgálják. A rendszeresített »Szülők Iskolája« többet nyújthat a szülői társulat ismeretterjesztő előadásai-val, pnint bármely más kultúr-egyesület. Nemcsak a családi és társadalmi nevelés terén, de a nemzeti öntudat felébresztése és ápolása érdekében is. *Szociális* téren meg egyenesen nemzetmentő munka vár reá, mert a szegény magyar gyermekeknek tankönyvvel, ruhával, élelemmel ellátása biztosítja a magyar iskolában való tanulást, e)meli a magyar iskola nívóját, s versenyképessé teszi a másnyelvű iskolákkal szemben. Az anyagi áldozathozás azonban ennél az intézménynél nem hárul teljesen a szülőkre. *A szülőkre inkább a munka, a szervezés tartozik. Az iskola felsegítésének áldozatot igénylő munkájába viszont bele kellene vonni az egész magyar társadalmat.* Társadalmi és kulturai» egyesületeink a szülői társulatokon keresztül találhatják meg az utat a magyar iskolához; hasonlóképpen a magyar vállalatok, pénzüzetek, szövetkezetek, földbirtokosok, stb. azok a tényezők, amelyek nem zárkozhatnak el a magyar iskolával szemben fennálló kötelezettségeik elől.

A szülői *társulatok* intézménye, sajnos, magyar iskoláinknál még nagyon kezdetleges stádiumban van. Mivel hogy megalakításuk nem kötelező — a rendelet csak lehetőséget nyújt, — nehezen ala-

¹ Az említett miniszteri rendelet szerint, amelyet a csehszlovák iskolaügyi minisztérium 1930 május 19-én adott ki 1516. szám alatt, az iskolák mellett megalakítható szülői társulatok feladatául a következőket írja elő:

Segítségére sietni az iskolának, oly irányban, hogy a szülő, tanító és tanítvány között egészséges kapcsolat jöjjön létre.

Lehetőséget nyújtani és alkalmat keresni arra, hogy a szülők a tantestület tagjaival tanácskozhassanak, megbeszéléseiket folytathassanak a társadalmi és családi nevelés kérdéseiről. Szülők részére előadások rendezése. (*Szülők iskolája.*) Az előadások keretén belül lehetőséget nyújtani egyes közérdekű kérdések megvitatására. Az iskolával kapcsolatban kiállítások rendezése a gyermekek kézimunkáiból. Iskolai ünnepélyek rendezése.

Iskolai segítőszervek alkotása. Szociális, egészségügyi és gyermeküdülést szolgáló intézmények létesítése, valamint fenntartása. Ezeknek keretén belül tanszerek, tankönyvek, élelem, ruhaneműek kiosztása. Kirándulások rendezése. Iskolásgyermekek nyaraltatása. Az iskola megsegítése iskolai konyhák, játszótermek, olvasószobák, műhelyek felállításával. A tanulók iskolába való szállításának megkönnyítése, hogy ezáltal a rendszeres iskolalátogatás biztosítva legyen. — Sőt a szülői társulatok munkája az iskola elhagyásával sem szűnik meg, amennyiben egyik legfőbb feladata lenne, hogy a *pályaválasztásnál* a gyermek, illetve a szülő segítségére legyen, s a gyermek elhelyezkedéséről gondoskodják.

kulnak meg.¹ És Szlovákiában eddig csak egy szövetség működik és pedig a »Pozsony és környéke magyar iskolái szülői társulatának szövetsége«, amely Pozsony összes magyar iskoláinak szülői társulatait tömörítette közös munkába. A szövetség megalakulása óta országos viszonylatban fejt ki propagatív munkát a szülői társulatoknak minél több magyar iskola mellett való megalakítása érdekében. Pozsonyban megalakította a »Szülők iskoláját«, amelyben már négy éve előadások keretében ismertetik a szülőkkel a nevelés legfontosabb feladatait.

A magyar iskolaügy Csehszlovákiában legelső sorban a magyar társadalom ügye. S amíg magyar társadalmunk nem ébred tudatára annak, hogy önmagában hordja azokat az erőket, amelyek a magyar iskolaügy éltető erői is, amíg ez a tudat nem termel ki kellő áldozatkészséget a magyar iskoláért, addig a keretek, amelyek mint objektív tényezők adva vannak, üresek maradnak, mert hiányozni fog belőlük a társadalom teremtő és fenntartó képessége.

Fizély Imre

¹ Ahol meg is alakulnak, kellő irányítás híján nem tudják kifejtteni azt a munkát, ami feladatuk lenne. Munkájuk kimerült egy előadás megtartásában, egy iskolai ünnepély rendelésében, karácsonyi ajándékok kiosztásában. Sajnos, nincs olyan központi szervünk, amely az iskolák nivója szerint el tudná látni az egyes szülői társulatokat tanácsal, utasítással, segítséggel. Pedig ennek megalkotására is meg volna a lehetőség. Az említett miniszteri rendelet lehetővé teszi ugyanis, hogy nagyobb helyeken, ahol több iskola van, az egyes szülői társulatok *szövetséggé tömörülhetnek*. Egy ilyen szövetség lenne azután hivatott arra, hogy működését a magyar társadalom támogatásával *országos munkaközösséggé* fejlessze ki.